

mu prosazení relevantní společenské nástroje, zejména legislativní, fungující systém sociální kontroly a hierarchizovaný systém sankcí, kterými může být efektivně prosazována.

Kulturní podmínky určují integraci hostitelské a imigrantské populace především způsobem výchovy. Klíčová role náleží společné sdílenému jazyku, který je předpokladem vzájemného dorozumění. Současné uchování a rozvíjení jazyka a kultury menšin umožňuje udržování jejich kulturní identity. Multikulturní výchova směřuje k poznávání rozdílných kultur všech usídlených menšin. Výchova k toleranci, vzájemné účte a otevřenosti již od raného dětství může bránit neprospornosti společenských struktur. Cílena mediální politika může přispívat k odbourávání přehrad vytvořených vzájemnou neznalostí a napomáhat k odstraňování předsudků. Subtilnější stránky povahy národnostně a kulturně odlišných národností a etnických skupin mohou zprostředkovávat všechny druhy umělecké a jiné kulturní činnosti.

Nedostatek komunikace a interakce vede ke vzniku společenských bariér. Sociální izolovanost brání vzájemnému poznání, vede ke vzniku, udržování a plnění národnostních a rasistických předsudků. Hostitelská a imigrantská populace pak mohou žít vedle sebe více či méně izolovaně, ale neintegrují se.

EVROPSKÉ INTEGRAČNÍ POLITIKY

Integrační politiky se staly v posledních letech středem pozornosti, protože všechny evropské země se snaží vyrovnat s přítomností stále většího počtu přistěhovalců, jejichž počet přes veškeré restriktivní opatření nepřetržitě narůstá. Řeší se otázka, jak má domácí populace reagovat na přítomnost lidí s odlišným etnickým a kulturním původem. Středem zájmu se stává problematika soužití v komunitách, kultura vzájemných vztahů a výchova k multikulturnímu soužití.

Multikulturní prostředí postupně mění charakter evropských velkoměst a metropolit, kde se většinou imigranti usídli, vznikají problémy v soužití domácích obyvatel se skupinami přistěhovalceho původu. Imigranti se usazují většinou v úpadkových částech velkoměst, kde vytvářejí oblasti nové chudoby, se všemi průvodními jevy, tj. vysokou nezaměstnaností a kriminalitou všeho druhu. To vyvolává vlny nevole učící části domácího obyvatelstva, které se často obrací vůči imigrantské populaci jako celku. Na jedné straně začínají oživat nacionalistické a rasistické tendence, na druhé straně se prosazuje antidiskriminační politika směřující k vytvoření rovných příležitostí v přístupu ke vzdělání, přípravě na povolání a na pracovní trh.

Dodržování principů demokracie a svobody, odstraňování všech forem diskriminace, nacionalismu a rasismu patří mezi

principy uznávané a ochraňované společností modálního světa a měly by být bez rozdílu přiznány veškeré usídlené populaci. Současně se kládou některé zásadní otázky týkající se možných kontrolních účinků takového úsilí. Masivní přílivy zchudlé, málo kvalifikované populace, která jen těžko hledá uplatnění na moderním trhu práce, z diktátorských či totalitních režimů, které uznávají jiné než demokratické hodnoty, by mohly paradoxně destabilizovat demokratická hostitelská společenství.

Obecné principy evropských integračních politik by tak, jak byly v posledních letech formulovány, měly respektovat následující pravidla:

- princip demokratický, podle něhož je občan subjektem rozhodování státu jen tehdy, jestliže mohl participovat na legislativním procesu vedoucím k těmto rozhodnutím, což implikuje řešení otázek plnoprávného občanství pro veškerou usídlenou populaci státu, aktivní i pasivní volební právo nejen pro občany, ale i usídlené imigranty
- princip insitutiční náležitosti ke komunitě, v níž žijí usídlený cizinec žije, na který je vázán systém zdravotního a sociálního zabezpečení a zprostředkování zaměstnání
- rovnost přístupu k příležitostem, vyloučení veškerých forem diskriminace v bydlení, vzdělávání, přípravě na povolání, přístupu na trh práce a podnikání, kdy je základním kritériem kompetence, výkon a jeho výsledky
- odstranění pozitivní diskriminace a paternalismu, dosahování integrace rodilé a přistěhovalceho populace formou pozitivních akcí, které by prokazovaly, že imigranti prospívají společnosti jako celku
- vytváření pocitu souznělosti imigrantů s hostitelskou společností
- boj proti všem projevům nacionalismu a rasismu
- rozvoj politických aktivit podporujících integraci imigrantů
- zachovávaní kulturní a etnické identity přistěhovalců
- zabezpečení multikulturního vzdělávání pro hostitelskou společnost i pro imigranty

Praktické zkušenosti většiny evropských zemí ukazují, že deklarování obecných principů integrace je jednodušší než jejich praktická aplikace. Většina evropských vládně uznává a prosazuje myšlenku, že legálně dlouhodobě usídlení imigranti by měli být integrováni. Tuto myšlenku podporuje i široká veřejnost rodilé populace. Méně konsenzu a množství nejasností existuje v tom, co je integraci prakticky míněno.

Obecné sociologické teorie integrace se vztahují k udržení sociální koheze a konsenzu. Integrace imigrantů je tudíž často interpretována jako požadavek, že by se imigranti měli přizpůsobit převládajícím normám a hodnotám hostitelské společnosti. Je uznáváno, že takový přístup je

více či méně požadavkem asimilace, která je považována za nezbytnou cenu, kterou musí imigranti v zájmu své integrace zaplatit. Na druhou stranu je zřejmé, že takový přístup je v rozporu s filozofií moderních demokratických států a jejich současnými vzorci migrace. Hledají se proto alternativní řešení, která by vedla k celkové integraci imigrantů, sídelní, politické, sociální a kulturní.

Integrační politiky směřující k asimilaci usídlených cizinců v historii zcela převládaly a byly považovány za něco samozřejmého. Historické studie a zejména vývoj moderních společností však dokládají jejich neplodnost a další nepoužitelnost. Nejen proto, že nevedly k očekávaným výsledkům, k dosažení společenské koheze a konsenzu, ale i proto, že moderní společnost nabízí jiná řešení.

Hlavním cílem evropských integračních politik se stává výchova k multikulturnímu soužití majoritní společnosti s menšinami různého kulturního původu. Je vedeno úsilím o zachování kulturní identity všech menšin, které by neměly být majoritní kulturou pohlceny. Jedním z cílů této politiky je ochrana proti vznikajícím xenofobním, nacionalistickým a rasistickým projevům určité části populace hostitelských zemí, které by neměly ztratit vlastní identity, ohrožované nakloněním a stále rostoucím přílivem imigrantské populace. Úsilí oživit kulturu země původu a usadit imigrantům a jejich dětem návrat domů je vedeno i pragmatikou snahou redukovat počet přistěhovalců.

Požadavek na uchování kulturní identity je důležitým předpokladem integrace zejména první generace imigrantů, pro něž bývá přechod z jednoho kulturního systému do jiného provázen nulnou psychickou zátěží se všemi doprovodnými jevy. Záleží samozřejmě na tom, jak blízké či vzdálené koexistující kultury jsou. Jestliže je dominantní evropská kultura příliš vzdálena kultuře některé přistěhovalceho menšiny, může být důsledná snaha po uchování kulturní identity dokonce silnou bariérou, komplikující existenci v moderní společnosti.

Další generace imigrantů mohou uchovávat původní kulturu jen obtížně, i při dobré snaze majoritní populace, která však nebývá pravidlem. Obvykle se sblíží s kulturou majoritní, což je logické, jestliže procházejí procesem socializace v jiném prostředí, než bylo kulturní prostředí země původu jejich rodičů. Málkdy se přiznává, že úplné uchování původní kultury je sen, který by se mohl vyplnit pouze za předpokladu, že by byli majoritní a imigrantské populace zcela separovány. V průběhu historie k tomu leckdy docházelo a takové komunity dosud existují. Jestliže moderní evropská společnost brání společenské segregaci menšin, koexistují-li majoritní a minoritní populace v běžném životě vedle sebe, komunikují a jsou v interakci, nutně se sblíží a vzájemně ovlivňují.

(Pokračování přístě)

PROBLÉMY INTEGRACE ETNICKÝCH MENŠIN

MILADA HORÁKOVÁ, prom. soc. VÚPSV

(Pokračování)

KOMPLEXNÍ INTEGRAČNÍ POLITIKA VŮČI PŘISTĚHOVALCŮM

Komplexní integrační politika jako jedno z nabízených řešení zahrnuje sídelní, politickou, společenskou a kulturní integraci.

Sídelní integrace

Proces integrace imigrantů začíná trvalým usídlením a představuje základní dimenzi problému integrace. Za imigranty bývají považováni usídlení cizinci, kteří založili v hostitelské zemi domácnost, pracují, podnikají nebo se připravují na povolání. Harmonizace evropské legislativy by měla zajistit právní ochranu usídlení.

Většina zákonů moderních států je aplikována na usídlenou, nikoli na rodilou populaci imigrantů, kteří přišli na časově omezenou dobu, by měla být po určitém čase dána možnost k trvalému usídlení, protože jsou svými aktivitami v mnoha ohledech závislí na hostitelské zemi. Současně se prostřednictvím těchto aktivit integrují a přispívají k lungování společenského života hostitelské země.

Schopnost integrace imigrantů roste s délkou doby pobytu v hostitelské zemi. Právní předpisy by měly tuto elementární skutečnost reflektovat. Povolení k trvalému pobytu by se mělo odvíjet od toho, jak dlouho cizinec v zemi pobývá. V diskusích o harmonizaci evropské legislativy se uvazuje o zavedení práva k trvalému pobytu po uplynutí určité stanovené doby dočasněho pobytu. Občané cizích států a jejich děti, kteří se v zemi narodili, nebo li, kteří se v zemi usídlili, by neměli být násilím nuceni k návratu do země původu. Trvalé usídlení cizinců by mělo být deportováni jen v případech závažných trestných činů či ohrožování bezpečnosti státu.

Princip právního sjednocení podmínek usídlení byl fakticky uveden do zákonů mnoha evropských států poté, co se staly imigračními zeměmi. V některých státech je povolání k pobytu prodloužováno při opakované žádosti na dvojnásobně dlouhou dobu, než bylo předchozí

povolení k pobytu, jako např. v Itálii.

V mnoha zemích mohou imigranti získat trvalé povolení k pobytu, aniž by byla omežována délka pobytu v zemi. Povolení k pobytu bývá automaticky prodloužováno i tehdy, jestliže má imigrant nezávislý příjem. Při opakovaném prodloužení dočasněho pobytu rostou náklady na byrokratické procedury, které jsou s tím spojeny. Povolování trvalého pobytu bývá ponecháno na rozhodnutí vlády, prolože posílaje práva imigrantů, např. právo nebýt deportován, účastnit se veřejných aktivit, právo na příznání veškerých sociálních a politických práv.

Řešení se v současné době hledá v udělování dočasného povolení k pobytu, které platí jen po dobu kontraktu, na němž se dohodly obě strany. Imigranti mívají nejen problémy se získáním povolení k trvalému pobytu, ale i s prodloužením dočasného. Podmínky vstupu do země by neměly determinovat podmínky pro trvalé usídlení. Sezonní pracovníci, kteří se každoročně vrací, a pracovníci s časově omezenou pracovní smlouvou, kteří prodloužují dobu pracovního povolení, musejí být považováni za dlouhodobě imigrující de facto a neměli by být definováni jako dočasní imigranti de iure.

Imigrace do Evropy původně započala jako časově omezené pracovní pobyt přeušované zpětnými návraty anebo trvalým přisídlením. Současné možnosti levného, mobilního a expandujícího transnacionálního pracovního trhu vedou k tomu, že mnoho migrantů neusiluje o trvalé usídlení v určité zemi, ale spíše o pravidelné pendlování mezi několika různými zeměmi podle nabídky trhu práce. Když se lito migrující pracovníci po letech konečně někde usadí, bývají nahrazováni mladšími imigranty, což udržuje stále toky pracovní migrace. Integrace usídlením představuje budoucí volbu, která nemusí korespondovat se současnými zájmy migrujících pracovníků. Kvalitativní specialisté a odborníci nemívají obvykle problémy s přenášením aktivit z jedné země do druhé. Politici by měli zaměřit pozornost na dodržování základních sociálních standardů v sektorech, které využívají

levné nerjaročné a nekvalifikované cizí pracovní síly, bez ohledu na délku trvání zaměstnání a dobu usídlení, protože nabídka dočasné nekvalifikované práce vyvolává současné nárůst objemu tohoto druhu práce a růst poptávky po horším způsobu bydlení.

Politická integrace

Politická integrace může být chápána jako plná a rovná participace imigrantů na politickém životě země jak individuální, tak i různých organizací reprezentujících zájmy přisídlenců. Před rokem 1945 existovala přísná restrikce základních politických svobod a občanských práv cizinců – shromažďování, svobody projevu, práva na stávkou, svobody tisku – ve všech evropských zemích. Cizinci byli obecně považováni za občany loajální vůči jinému státu a restrikce jejich politických aktivit se zdála přípustná a dokonce nezbytná. Cizinci se nemesněli angažovat v mezinárodních aktivitách jiných států. Ani političtí uprchlíci nemohli veřejně projevnovat své kauzy kvůli obavám států, které je přijaly. Ze by to mohlo být interpretováno jako podpora disidentů jiných států. V průběhu mezinárodní konfrontace v období studené války se tato situace změnila. Přiznání politických svobod pracovním imigrantům je méně problematické, protože nemívají obvykle politické ambice a nepředstavují nebezpečí vzniku diplomatických konfliktů. Restrikce shromažďování, sdružování a politických aktivit cizinců doposud v některých západoevropských státech existují, ale jsou méně systematické, zejména v zemích s dlouholetou poválečnou imigrací. Politická diskriminace přistěhovalců se postupně mění z obecné prohibice v podmiňovanou toleranci. Veškeré aktivity cizinců, které by mohly ohrožovat národní zájmy a bezpečnost státu, jsou ve většině zemí nadále důvodem k deportaci.

V otázce volebního práva je situace velmi odlišná. Téměř ve všech industrializovaných částech světa jsou cizí občane vyloučeni jak z aktivní, tak i pasivní účasti na národních volbách. Některé země umožňují cizincům volit v místních

nosiranná povinnost menšinových kultur, ale že se souběžně bude spontánně otevírat i samotná národní majoritní kultura.

Důležitým aspektem kulturní integrace je jazyk. Moderní industrializovaná společnost nevyžadují lingvistickou homogenitu, v mnoha existují různé autochtonní lingvistické skupiny, ale potřebují jeden společný dorozumívací jazyk, který je obecně sdílen a používán v různých kulturních a lingvistických komunitách. Etnické a národnostní menšiny, které sdílejí určitou teritoriální a politickou autonomii uvnitř ledařského státu, mohou být výjimečně monolingvními.

Imigranti, kteří se nenaučí jazyk hostitelské země, se setkávají s mnoha překážkami, které brání jejich integraci. Individuální komunikační potíže imigrantů však nepředstavují ohrožení pro hostitelskou zemi. Lingvistická homogenita není imigrací ohrožována. Pokud se vyskytují v některých zemích oblasti a komunity, které nemluví jazykem majoritní společnosti, je tomu tak proto, že jsou teritoriálně či společensky segregovány, nikoli proto, že by imigranti zatvrzele odmítali jazyk hostitelské země.

Ve společenském prostředí zbařeném segregace inklinují imigranti k tomu, že se učí jazyk země, ve které žijí a pracují. Jazykové kurzy pro dospělé jsou však výjimkou. První integrační programy silně zanedbávaly výuku jazyka. Předpokládalo se, že se hostující pracovníci po čase vrátí domů. Pouze výjimečně byli zaměstnavatelé povinni zabezpečovat jazykové kurzy cizincům, které zaměstnávali.

Jazyková stránka integrace byla opomíjena i při slučování rodin. To vyvolávalo další problémy, protože se ženy, které byly většinou v domácnosti a měly minimální společenské kontakty mimo okruh rodiny či přistěhovalecké komunity, často nenaučily jazyk hostitelské země, což dále prohlubovalo jejich sociální izolaci, která se přenášela i na jejich děti. Principiální záležitosti každé legálně organizované imigrace by mělo být nabídnouti možnosti výuky jazyka hostitelské země co nejdříve po příjezdu.

Diskuse o kulturním pluralismu se intenzivně soustřeďují na školní osnovy. Výuka v jazyce imigrantů, bilingvní alfabetažice a obecný koncept multikulturního vzdělávání pro všechny žáky se snaží o přizpůsobení školní výuky nové vzniklé situaci. Přetrvávající problémy integrace imigrantských dětí, sociální segregace ve třídách či školách je v některých oblastech či městských čtvrtích velice silná. Rodiče dětí středních a vyšších společenských vrstev posílají své děti do škol s vyšším standardem vzdělání. Některé děti přistěhovalců či imigrantských skupin, které mají silné zájmy ve svých komunitách a rodinách, mají dobré školní výsledky. Častěji však děti přistěhovalců opouštějí školy bez ukončeného základního vzdělání, častěji než ostatní propadají, málokdy dosáhnou vzdělání na vyšší úrovni. To se

zpětně promítá do nízké kvalifikace imigrantské populace, která pak těžko hledá uplatnění na trhu práce, bývá ve vyšší míře nezaměstnaná a často odkázaná na sociální dávky. Interkulturní vzdělání může přinést pozitivní výsledky. Ve školách, které dbají na sociální integraci žáků, poskytl rovné příležitosti, kultivují klíma tolerance vůči kulturním rozdílům, se mohou kulturní bariéry zeslabovat. Jestliže k takovému vývoji nedochází, existuje spíše tendence reprodukovat daný stav a vzniká bludný kruh, z něhož se děti přistěhovalců nemohou vyprostit.

Pluralistickou kulturní integraci mohou posilovat masmédiá, jestliže přibližují majoritní populaci kulturní, jazykové a náboženské tradice přistěhovalců a jejich každodenní životní problémy. Imigranti sami zakládají vlastní média, noviny, rozhlasové stanice, televizní či rozhlasové pořady, hudební programy, videa apod. Obraz majoritní populace o přistěhovalcích, utvářený na základě obsahu masmédií, je rozhodujícím způsobem určován tím, co je konzumováno. Selektivní vnímání nejenže nezmenší pevně zabudované postoje a představy, může je dokonce potvrzovat a posilovat.

Pluralistická kulturní integrace vyžaduje od masmédií, aby poskytovala prostor všem rozdílným kulturním menšinám. Není však v moci masmédií, aby se tyto programy dostaly k těm, kteří nechtějí slyšet. Vlády však mohou přispívat elouze mediální politikou k podpoře soukromých i veřejných médií, které objektivně informují o menšinách, mohou rekrutovat veřejné osobnosti, televizní či rozhlasové hlasatele, novináře z okruhu menšin a zařazovat menšinové jazykové programy.

Plně integrace může být dosaženo pouze tehdy, jestliže jsou různé dimenze integrace vhodně provázány. Sídlní integrace nic nezmůže, jestliže existuje silná sociální a kulturní segregace a jestliže není slyšet hlasy imigrantů v institucích politických systémů. Jestliže se společnost setkává se všemi ohnisky integračních problémů, nemůže být prostá konfliktů. V evropském myšlení, spíše než v samotné historii, převládá dosud ideál homogenního národního státu. I když se zřetelně projevuje odpor k endemickým problémům multiethnických imigrantských komunit, nelze je jednoduše nebrat v úvahu. Pro Evropu již neexistuje volba, zda žít v uzavřených národních státech, nebo se otevřít imigrantům. Již se tak stalo. Ani restrikce nové imigrace, ani sociální exkluze imigrantů nezmenší tento fakt. Každá společenská transformace směřem k otevřenější společnosti není bezkonfliktní. Imigrace vede k akceleraci a sociální změně. Nelze demokratizujícími prostředky zabránit tomu, aby konflikty nevznikaly, ale je nutné bránit eskalaci těchto konfliktů a jejich vyústění v sociální katastrofy. Přetrvávající sociální segregace není dobrovolnou volbou imigrantů, ale je posilována diskriminačními

praktikami, xenofobií a rasismem. A Evropané by si díky své vlastní historii měli uvědomit, že rostoucí rasistické sentimenty jsou předzvěstí a nejzřejmější známkou blížících se sociálních katastrof. Imigrační a integrační politiky by měly pomáhat imigrantům získávat respekt ve všech sférách života, prokazovat, že jsou rovnoprávními členy společnosti, v nichž žijí, a že přinášejí hostitelské společnosti v mnoha směrech užitek.

NÁRODNOSTNÍ A ETNICKÉ DIASPORY

V poslední době se přiznává, že integrační snahy směřující k asimilaci jsou již dnes nepředné a že budoucí soužití domácní majoritní a menšinové populace imigrantského původu musí být nutně založeno na participaci. Význam národnosti a etnicity roste, ač mnohá liberální i marxistické teorie předvídalý opak. Důkazem toho je silící vliv národnostních a etnických diaspor, který je patrný v mnoha oblastech mezinárodní politiky a ekonomiky. Moderní etnické diaspory neuvážují o integraci, ta již není pro ně nadále volbou. Jejich prostřednictvím je umožněno imigrantské populaci participovat na životě společnosti, a to bez svizeleho integračního úsilí hostitelských zemí.

Společenské struktury, kterým dnešní imigranti přispívají svůj společenský život, se vyznačují vysokou komplexností. Vytvářejí se na bázi etnického původu a fungují prostřednictvím transnacionálních etnických sítí. Etnické diaspory umožňují uspokojovat potřeby imigrantské populace v různých oblastech společenského života a činí je do určité míry nezávisilými na hostitelských společnostech. Politické a ekonomické aktivity etnických diaspor překračují hranice států, fungují jako samostatné entity a nabývají stále většího významu.

(Poznámka: Pasáž o evropské integrační politice byla zpracována převážně podle zahraniční literatury.)

Literatura: Blaschke Jochen: 1996, The Shift in Paradigms in Migration and Ethnicity Research, From: Migration Pressure to the Migration Configuration, from Assimilation to Diaspora Formation, S. I. V. S. (Berlin Institute for Comparative Social Research), Euroconference 15, pp. 13. Blaschke, J.: 1995, Migration Systems as Basic Units of Migration Research, working paper, p. 21. Blaschke, J.: 1993, Gates of Entry into the Federal Republic of Germany, in: International Migration Quarterly Review, Vol. XXXI, 2/3, pp. 381-385. Blaschke, J.: 1992, East-West Migration in Europe and International Aid as a means to reduce the need for emigration, ILO, pp. 58. Bovenkerk, F., Miles, R., Verbunt, G.: 1990, Racism, Migration and the State in Western Europe: A Case of Comparative Analysis, in: International Sociology, Vol. 5, pp. 475-490. Davidović Dušan: 1990, Transnationalization of Social and Cultural Life in European Migration, The Case of Serbia, Amsterdam, Working papers, pp. 7.

Gabal, I.: Etnické vztahy v České republice: 1994, Pasáž českého obyvatelstva k diašpám, Imigrantské a etnické menšiny, Education and New Technologies, Gabal Analysis & Consulting, Praha, pp. 75. Sheller G.: 1995, Emergence of New Ethno-national Diasporas, Research Papers in: A European Journal of International Migration and Ethnic Relations, 28/95, 1995-2, pp. 2-28. Tapinos, G.: 1990, The Unstoppable Immigrant, in: Journal a plusieur voix, No. 10, pp. 108-120. Vudamalay, V., White, P., Sporton, D.: 1991, The evolution of the Goutte d'Or as an Ethnic Minority District of Paris, in: New Community, 17 (2), pp. 245-258. White, P.: Editorial Les communautés étrangères en Europe, in: Espace, Population, Sociétés 1990-2, pp. 187-189. White, P., Kesteloot, Ch.: 1990, Les migrations internationales en Europe Occidentale durant années quatre-vingt, in: Espace, Population, Sociétés, pp. 316-323. White, P.: 1988, Skilled International Migrants and Urban Structure in Western Europe, in: Geoforum, Vol. 18, No. 4, pp. 411-422. White, P.: 1987, The Migrant Experience in Paris, in: Foreign Minorities in Continental European Cities, ed. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden GmbH, Stuttgart, pp. 184-193. Akční program Světového summitu o sociálním rozvoji: 1995, Sociální politika, 21/1995, č. 5-10. Welfare in a Civil Society: 1993, Report for the Conference of European Ministers Responsible for Social Affairs-United Nations European Region-Bratislava, European Centre for Welfare Policy and Research, UN, June 1993, p. 265. The Politics of Immigration in Western Europe, edited by Martin Baldwin - Edwards and Martin A. Schain, 1994, p. 209. Migration Processes in Central and Eastern Europe: 1995, Materials from Regional Conference organized by the Polish Ministry of Labour and Social Policy with the assistance of the International Labour Office, Warsaw, 1995, p. 236. Multiculturalism in the City - The Integration of Immigrants: 1991, International Conference, Frankfurt-am-Main, May 1991, (Movements of Foreign Population in the Member Countries, Immigration in a Demo-Economic Context, p. 45, The Conditions of a European Democratic City, p. 9, Propositions for a Joint Draft Declaration Concerning a New Local Policy for the Integration of Immigrants in Europe, pp. 6, Strasbourg. Community and Ethnic Relations in Europe: 1991, Final Report of the Community Relations Project of the Council of Europe, Strasbourg, pp. 84. (Working papers: Community Relations at Neighbourhood Level, pp. 7, Educational and Cultural Aspects of the Integration, pp. 5, Information and Exchange of Views on Action Against Discrimination, pp. 4, Political Participation, pp. 7, E. Erki: Views Attributed to the Final Report of the Community Relations Project of the Council of Europe, pp. 7, Towards a Multi cultural City of the Hague, pp. 11), Meeting of Experts on The Role of National Legislation and International Instruments in Combating Discrimination on Nationality, Ethnic or Racial Grounds 1988, Summary and Conclusions, Strasbourg, pp. 8. Committee of Experts for the Promotion of Education and Information in the Field of Human Rights, 1990, Strasbourg, pp. 7. Reception, Introduction and Social Orientation of Refugees, Memorandum: 1987, Ministry of Welfare, Health and Cultural Affairs of The Netherlands, pp. 40. Immigrant Policy: 1990, Summary of the 36th Report, Netherlands Scientific Council for Government Policy, pp. 100, The Hague.